

PRATARMĖ

Džiaugiamės galėdami pristatyti RES HUMANITARIAE XXXII tomą, kuriame susipina įvairios humanitarinių mokslų kryptys, atspindinčios tiek tradicinių, tiek šiuolaikinių požiūrį į kultūrą, kalbą, literatūrą ir visuomenę. Šiame tome pateikiami jaunųjų tyrėjų bei solidžios akademinės patirties turinčių mokslininkų tyrimai, kurie ne tik praplečia žinias apie mūsų kultūros paveldą, bet ir kelia aktualius klausimus apie dabarties iššūkius bei jų sprendimo būdus. Leidinys atspindi humanitarinių mokslų įvairovę ir gilumą, kviesdamas skaitytojus gilintis į temas, apimančias etnologiją, folkloristiką, lingvistiką, literatūrologiją, teologiją ir kt. Mokslininkai dalijasi savo įžvalgomis apie tradicijas ir šiandienos aktualijas, skatindami akademinį dialogą ir naujų perspektyvų paiešką.

Didžioji dalis straipsnių skirti etnologijai, todėl tomas pradedamas **Žilvyčio Šaknio** straipsniu, kuriame analizuojami Klaipėdos krašto kaimo jaunimo bendruomeniniai papročiai 1923–1939 m., remiantis 1988–1996 m. atliktais etnografiniais lauko tyrimais. Siekiama atskleisti, kaip šie papročiai skyrėsi nuo gretimų Lietuvos vietovių ir kokių pokyčių įvyko po Klaipėdos krašto prijungimo prie Lietuvos. Nagrinėjami įvairūs bendruomeniniai jaunimo papročiai: konfirmacija, gimimo ir vardo dienų šventės, vakarėliai, talkos, vestuvių papročiai, gegužinės, Sodo šventės, drobių saugojimas, sambūriai prie sūpynių ir kt.

Akvilės Sadauskienės straipsnyje nagrinėjamas triksterio fenomenas lietuvių sakytinėje tautosakoje ir liaudies papročiuose, siekiant atskleisti, kaip šis kultūrinis vaizdiny pasireiškia tradicinėje lietuvių kultūroje. Tyrimas pabrėžia triksterio daugiaveidiškumą – destruktyvių, šėliojančių, pokštaujančių ar kenkiančių figūrų gausą sakmėse, pasakose ir kalendorinių švenčių papročiuose.

Evelina Atminytė analizuoja dvi tarpukario Lietuvos sveikinimo formas – vizitus ir vizitinių kortelių siuntimą. Pasitelkusi struktūrinį bei analitinį metodą, nagrinėja šių sveikinimo būdų etiketo reikalavimus ir ypatumus, lyginant su kitais sveikinimo ritualais. Tyrimas atskleidžia, kad vizitai ir vizitinės kortelės funkcionavo pagal rašytines etiketo normas, kurios apibrėžė jų tikslus – dėmesio ir pagarbos išraišką, draugysčių kūrimą ir formalios socialinės sąveikos palaikymą.

Irma Žąsytienė straipsnyje analizuoja Grūšlaukės kaimo Užgavėnių šven-timo tradiciją nuo XX a. antrosios pusės iki XXI a., aptaria šių švenčių trans-formaciją ir kaitos priežastis. Tyrime remiamasi Clifordo Geertzo interpretacine antropologija ir Peterio Burke'o karnavalo struktūros modeliu, siekiant atskleisti socialinius ir kultūrinius pokyčius šventės kontekste.

Rasa Balsevičienė nagrinėja XX a. Lietuvos kosmetikos pramonės raidą, akcentuoja pagrindines vystymosi tendencijas, produktų asortimentą ir įmonių veiklą. Tyrimas išryškina keturis skirtingus laikotarpius, kuriuose kito kosmeti-kos gamybos ir vartojimo praktikos. Pabrėžiama tarpukario laikotarpio reikšmė, kai pramonė pradėjo sparčiai augti, o XX a. pabaigoje kosmetikos pramonė tapo neatskiriama kasdienio gyvenimo ir kultūrinių procesų dalimi.

Victoro Khalipovo straipsnyje aptariama kaip etniniai stereotipai grožinėje literatūroje veikia nacionalinę imagomitologiją, taikant imagologinį ir semiotinį požiūrius. Etniniai stereotipai vaizduojami kaip mitologiniai vaizdiniai ir litera-tūriniai tropai, formuojantys tautos savęs apibūdinimą per palyginimą su kitomis tautomis.

Domininkas Burba tiria literatūrinio padavimo „Baltijos jūros karalienė“, sukurto Liudviko Adomo Jucevičiaus, sklaidą Lietuvoje ir Lenkijoje XIX–XXI a. Daugiausia dėmesio skiria kūrinio pokyčiams neakademiniuose Lenkijos folklo-ro rinkiniuose, analizuoja, kaip keitėsi tekstas, išlaikant arba prarandant lituanis-tines detales, nagrinėja kūrinio priskyrimo kitiems autoriams klausimą. Tyrimas pabrėžia folklorinių šaltinių reikšmę ir ryšį su vaikų literatūra.

Domantės Vaišvilaitės straipsnyje analizuojamos Algirdo Landsbergio pjesės „Vaikai gintaro rūmuose“ ir „Komediantai“, daugiausia dėmesio skiriant motinos įvaizdžio transformacijai ir jos santykiui su vaikais. Remiantis fenome-nologiniu metodu ir Husserlio vertybių teorija, nagrinėjama, kaip komplikuoti motinos ir vaiko ryšiai atspindi tapatybės problemas, emocinį neužtikrintumą ir asmeninės identifikacijos klausimus, būdingus išėivijos kūrybai.

Aurimo Pauliaus Rudinsko straipsnis – tarpdisciplininis, nes jungia poli-tinės filosofijos ir šiuolaikinės aplinkosaugos teisės aspektus, nagrinėja, ar Tomo Hobso politinėje teorijoje yra vietos aplinkos apsaugos politikai ir teisėms. Ana-lizuojant Hobso požiūrį į žmogų ir gamtą, taip pat jų tarpusavio santykius pri-

gimtinėje ir pilietinėje visuomenėje, įrodoma, kad nors Hobso teorijoje nėra aiškiai numatytos juridinės teisės augalams ir gyvūnams, jo politinėje sistemoje egzistuoja galimybė atstovauti gamtos interesams. Straipsnyje teigiama, kad hobsiškasis suvereno vaidmuo gali suteikti pagrindą kurti aplinkosaugos politiką ir teisę pilietinėje visuomenėje.

Eglės Gabrėnaitės ir **Viltės Nausėdaitės** straipsnyje nagrinėjama lietuviškų socialinių reklamų, susijusių su karo Ukrainoje tema, retorinė raiška. Pasitelkus retorinę diskurso analizę, aptariami pagrindiniai retoriniai topai, dominuojantis argumentavimo modelis ir kalbinės raiškos strategijos. Tyrimas atskleidžia, kaip šios reklamos ne tik atspindi nūdienos realijas, bet ir formuoja visuomenės nuostatas, siekdamos įtvirtinti solidarumo idėją ir skatinti adresatą aktyviai dalyvauti diskurse bei priimti į visuomenės gerovę orientuotus sprendimus.

Brigitos Brasienės straipsnyje analizuojama (*ne*)išverčiamumo sąvoka, jos kilmė ir raida nuo Renesanso laikotarpio iki šiuolaikinių vertimo studijų. Terminu (*ne*)išverčiamumas dichotomija, bandymai suskirstyti (*ne*)išverčiamumą į tipus kalbotyroje ir skirtingi požiūriai lėmė termino kompleksiskumą, kuris, priklausomai nuo tyrėjo kriterijų ir požiūrio, lemia skirtingą (*ne*)išverčiamumo apibrėžimą. Tyrime nagrinėjami klausimai apie išverčiamumo galimybę, jo ryšį su ekvivalentiškumu ir kultūra bei (*ne*)išverčiamumo vaidmenį šiuolaikinėse vertimo studijose. Nepaisant termino apibrėžimo sudėtingumo, akcentuojama, kad (*ne*)išverčiamumas išlieka aktuali tema šiuolaikiniuose vertimo tyrimuose.

Laurynas Candravičius analizuoja veiksmažodžių morfologinį įvairavimą, aptinkamą Georgo Wenkerio surinktoje lietuvių kalbos medžiagoje, įtrauktoje į „Vokietijos imperijos kalbų atlasą“. Straipsnio tikslas – ištirti, ar veiksmažodžių formų kaita vertimuose atspindi Rytprūsių lietuvių tarmių kalbos bruožus. Remiantis 61 Wenkerio kortele, kur pateikiami vokiečių kalbos sakinių vertimai į lietuvių kalbą, straipsnyje analizuojami morfologiniai pokyčiai, siekiant geriau suvokti tarmių kalbinės struktūros ypatumus.

Sandra Degtiar ir **Vladyslava Bezushko** nagrinėja lyčių vaidmenų vaizdavimo žiniasklaidoje kalbinę analizę, siekdamos nustatyti, kaip skirtingose kalbose (anglų, lietuvių ir ukrainiečių) formuojami vyrų ir moterų vaidmenys. Tyrimo tikslas – analizuoti kalbines priemones, kurias žiniasklaida vartoja vaizduodama lyčių vaidmenis, stiprindama arba keisdama stereotipus, formuodama visuomenės nuomonę ir elgseną. Atliekama kalbinė analizė, siekiant įvertinti, kaip žiniasklaidos tekstuose pasireiškia lyčių vaidmenų vaizdavimas ir kokį poveikį tai turi auditorijos požiūriui į lyčių lygiateisiškumą ir socialinius stereotipus.

Aurelija Daukšaitė-Kolpakovienė pateikia atvejo tyrimą, kuriame nagrinėja vieno Lietuvos universiteto studentų prioritetus dėl grįžtamojo ryšio anglų, kaip užsienio kalbos, paskaitose. Tyrimo rezultatai atskleidė, kad studentai pir-

menybę teikia individualiam grįžtamajam dėstytojo ryšiui, kuris orientuojasi ne tik į kalbos mokymąsi, bet ir į atliekamų užduočių procesą. Grįžtamasis ryšys laikomas svarbiu mokymosi motyvacijai, klaidų taisymui ir santykių su dėstytoju stiprinimui. Tyrimo išvados naudingos ne tik kalbų mokytojams, bet ir visiems pedagogams, siekiantiems efektyviau atliepti studentų poreikius ir gerinti mokymosi procesą.

Andriaus Vaitkevičiaus straipsnis – tai tarpdisciplininis tyrimas, apimančias teologinius, pastoracinius ir sociokultūrinius aspektus. Straipsnio objektas – Jono Pauliaus II Apaštališkoji Adhortacija *Familiaris Consortio* ir joje sutelktas dėmesys į rengimą santuokai ir įvairioms sielovadinėms iniciatyvoms bei pastoracinėms veikimo gairėms, nurodžiusioms ilgalaikius tikslus, siekiant teikti pagalbą šeimos gyvenimą besirenkantiems žmonėms. Aptariama, kaip pontifikas suvokė šeimos vertybių ugdymą ir jų apsaugą, akcentuojant nuolatinės pastangas užtikrinti laimingą šeimos gyvenimą. Straipsnis taip pat atskleidžia Bažnyčios atsaką į kultūrinius pokyčius, iškėlusius naujų iššūkių šeimų sielovadai.

Remigijaus Oželio straipsnyje nagrinėjamos popiežiaus Jono Pauliaus II kalbos Lietuvoje 1993 m., pabrėžiant kryžiaus simbolio reikšmę. Kryžius įvardijamas kaip krikščioniškojo tikėjimo ženklas, kančios, stiprybės, atpirkimo, amžinojo gyvenimo ir prisikėlimo simbolis, akcentuojant jo svarbą tiek asmeniniame tikėjime, tiek dvasiniame Lietuvos kontekste.

Recenzijų skyriuje **Lina Petrošienė** aptaria leidinį „Prikelta atmintis: šimtmečio eksponatai“ (Mažosios Lietuvos istorijos muziejus, Klaipėda, 2024), kuris buvo sudarytas pažymint dvi reikšmingas istorines sukaktis: 2023 metais vykusį Klaipėdos krašto prijungimo prie Lietuvos 100-metį ir 2024 metais švenčiamą Mažosios Lietuvos istorijos muziejaus veiklos 100-metį.

Kronikos skyriuje – atsisveikinimas su šviesia, vitališka, kūrybiška asmenybe Rolandu Rastausku.

RES HUMANITARIAE XXXII tomas apima skirtingų kartų mokslininkų kūrybines ir analitines pastangas atskleisti humanitarinių mokslų įvairovę. Tikimės, kad šio tomo tekstai taps ne tik informacijos šaltiniu, bet ir įkvėpimu tolesniems tyrimams bei diskusijoms. Kviečiame skaitytojus įsitraukti į šią intelektualią kelionę, prisidedant prie kultūrinių ir mokslinių horizontų plėtros.

Leidinio sudarytoja
dr. Kristina Blockytė-Naujokė